

Barışın İlk Adımı

Siyasi Mahpuslara Özgürlük

Mustafa Eren

Bianet • 14 Mayıs 2025

Barışın İlk Adımı: Siyasi Mahpuslara Özgürlük

Mustafa Eren

Sosyolog, Bağımsız Araştırmacı, İnsan Hakları Savunucusu

Bianet – 14 Mayıs 2025

Kürt hareketinin silah bırakma ve kendini feshetme kararlı, Türkiye’nin son on yıllarına damga vuran ve inkar politikalarının yol açtığı çatışmalı sürecin ardından farklı kesimlerde yeni bir “çözüm” ya da “barış” süreci olasılığını gündeme taşıdı. Kimileri bu kararı tarihi bir kopuş olarak değerlendirirken, kimileri içinse bu, iktidarın siyaseti şekillendirme gücüne alan açan bir sessizlik evresi. Ne olursa olsun, ortaya çıkan yeni siyasal iklim, devletin ve hükümetin nasıl bir adım atacağına ilişkin beklentileri de beraberinde getiriyor.

Bu bağlamda en çok tartışılan konulardan biri de binlercesi 30 yılı aşkın bir süredir hapiste tutulan siyasi mahpusların özgürlüğü ya da bir başka ifadeyle “af” meselesi.ⁱ Her ne kadar hükümet kanadından yapılan açıklamalarda genel bir affın gündemde olmadığı ifade edilse de, infaz sisteminde sınırlı düzenlemeler yapılabileceği belirtiliyor.ⁱⁱ Ancak Türkiye’de infaz düzenlemeleri, özellikle AKP döneminde, yalnızca teknik birer değişiklik değil; derin siyasal anlamlar taşıyan, kapsamı itibarıyla ayrımcı ve seçici politikaların aracı hâline gelmiş uygulamalardır.

AKP Dönemi İnfaz Düzenlemeleri: “Örtük Af”lar ve Ayrımcılık

AKP iktidarı boyunca çıkarılan infaz düzenlemeleri, neredeyse her seferinde siyasi mahpusları kapsam dışında bırakacak şekilde tasarlandı. Adli suçlardan hüküm alanlar için infaz sürelerinde indirimler getirilirken, siyasi mahpuslar bu düzenlemelerden yararlandırılmadı. Böylece, açık bir şekilde ifade edilmese de, işlevsel olarak “örtük af” niteliği taşıyan, ayrımcı ve siyasi mahpusları mağdur eden düzenlemeler gerçekleştirildi.

2020 yılında çıkarılan 7242 sayılı yasa bu durumu örnekleyen en çarpıcı örneklerden biridir. COVID-19 pandemisi gerekçe gösterilerek yapılan bu düzenlemeyle, adli suçlardan hüküm giymiş on binlerce kişi tahliye edilirken, siyasi mahpuslar, özellikle düşünce ve örgütlenme özgürlüğü kapsamında yargılananlar, infaz indirimi kapsamı dışında tutuldu. Hükümetin güvenlik merkezli bakış açısı, bu ayrımcılığı istisna değil, bir kural hâline getirmiştir.ⁱⁱⁱ

Yasadaki Adaletsizlik: Çifte Standartlar

İnfaz rejimindeki adaletsizlik sadece dönemsel düzenlemelerle sınırlı değil. Yasa düzeyinde de, siyasi mahpuslara karşı yapısal bir ayrımcılık sürdürülüyor. AKP öncesi dönemde adli mahpuslar cezalarının üçte ikisini çektikten sonra koşullu salıverilmeye hak kazanırken, siyasi mahpuslar için bu oran dörtte üçtü. AKP döneminde yapılan yasal değişikliklerle bu oranlar adli mahpusların büyük bir kısmı için 1/2’ye çekilirken, siyasi mahpuslara yönelik ayrımcılık korundu ve infaz sürelerinin eşitlenmesi yerine sadece 2/3’e indirildi.

Siyasi mahpuslar için yasalarda var olan adaletsizlik, uygulamada da sürdürülmekte ve misliyle arttırılmaktadır. Denetimli serbestlik uygulaması adli mahpuslara geniş biçimde uygulanırken, siyasi mahpuslar çoğu zaman “iyi halli” sayılmayarak bu haktan da dışlanmaktadır. Yani bir siyasi mahpusun “cezasını” fiilen tamamlayabilmesi için hem daha

uzun süre hapiste kalması hem de cezaevi idaresinin keyfî takdirine tabi olması gerekmektedir. Bu da çifte standardı yalnızca hukuki değil, aynı zamanda yönetsel bir mesele hâline getiriyor. Bu konuda son dönem yaşanan ÇHD Onursal Başkanı Selçuk Kozağaçlı'nın tahliye edilip daha aradan 24 saat geçmeden tekrar gözaltına alınması ve hapse geri gönderilmesi olayını hatırlamak yeterli olacaktır.^{iv}

Barışın Samimiyet Testi: Eşitlikçi Bir İnfaz Reformu

Yeni bir barış ya da çözüm süreci eğer gerçekten inşa edilmek isteniyorsa, bunun ilk adımlarından biri, on yıllardır süregelen bu adaletsiz infaz sisteminin dönüştürülmesi olmalıdır. Siyasi mahpusları sistematik biçimde kapsam dışı bırakan hem yasal düzenlemeler hem de pratik uygulamalar, Türkiye’de hukuk devleti ilkesini zedelemekle kalmayıp sadece laftan ibaret olduğu algısını da güçlendirmekte ve hükümetin niyetleri konusunda şüphelere yol açmakta, toplumsal barışın inşa edilebileceğine yönelik güveni aşındırmaktadır.

On yıllardır çifte standarda maruz bırakılarak adaletsizliğin hedefi ve mağduru haline getirilmiş olan siyasi mahpuslara özgürlük yolunu açacak olan bir “af” çıkıp çıkmaması meselesi, teknik bir tercihten çok daha fazlasını ifade etmektedir. Devletin, siyasi mahpusları farklı muameleye tabi tutmaktan vazgeçmesi, yalnızca bir hukuk meselesi değil, aynı zamanda hem bir siyasal samimiyet göstergesi, hem de adalet duygusunun yeniden inşası için kritik bir adımdır. Örtük aflarla şekillenen adaletsizlik yapısının yıkılması, gerçek bir demokratik normalleşmenin ön koşullarından biridir.

Son Notlar

ⁱ Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerinin infaz istatistiklerinin yayınladığı ve “SPACE statistics” (Statistiques Pénales Annuelles du Conseil de l'Europe) olarak bilinen Avrupa Konseyi Yıllık Ceza İnfaz İstatistikleri'nin 2023 yılı raporuna göre Türkiye'de o tarihte hapiste tutulan 306.031 hükümlüden 23.125'in “terörizm” nedeniyle hüküm giymiştir. Ayrıca 306.031 hükümlüden 11.494'ü müebbet, 53.682'si 20 yıl ve üzeri hapse mahkum edilmiştir. Bakınız: *Space 1/ 2023*, s46-49. <https://www.coe.int/en/web/prison/space>

ⁱⁱ Adalet Bakanı Yılmaz Tunç, yaptığı açıklamada “10. Yargı Paketi” olarak bilinen infaz düzenlemelerinin 40 maddeden oluştuğunu, bir affın söz konusu olmadığını, bu infaz düzenlemesinden asıl yararlanabilecek olanların 2020 yılında Covid salgını gerekçesiyle yapılan infaz düzenlemesinden yararlanmayan -“31 Temmuz 2023'te cezaevinde değil ancak daha önce suç işlemiş ancak cezasının infazı kesinleşmemiş ve hapse girmemiş olanların”- kişiler olduğunu belirtti. *Hürriyet*, 11 Mayıs 2025

ⁱⁱⁱ Kapsamı ve yararlanan mahpus sayısı itibarıyla AKP'nin yaptığı ilk geniş infaz düzenlemesi sayılabilecek - mahpus mevcudunun beşte birinin tahliyesi öngörülmekteydi- olan 2016 tarihli 671 sayılı KHK çıkarıldığında, Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği adına kaleme aldığım açıklamada bu konudaki düşüncelerimi açıkça dile getirmiştım: “Bu düzenleme eşitlik ilkesine aykırıdır. Bu af, tüm mahpusları kapsamamakta, yukarıda sıralanan yasa maddeleri gereği yargılanan kişileri dışarıda bırakmaktadır. Mutlak eşitlik tartışması yürütmüyoruz. Ancak böylesi bir yasal düzenlemenin hukuk sosyolojisi açısından bir toplumsal konsensüse dayanması gerekir. Bu düzenlemenin bu haliyle bir toplumsal konsensüse dayanmadığı, toplumsal vicdana ve toplumsal barışa denk düşmediği söylenebilir. Özellikle siyasi mahpusların (TMK kapsamında yargılanan mahpusların) ve “devletin kendisine karşı işlenen suçların” faillerinin toptancı bir şekilde bu af kapsamı dışında bırakılması tartışmaya açıktır. Devletin, “vatandaşlara karşı işlenen suçların” faillerini affederken “kendisine karşı işlenen suçların” faillerini hapiste tutmaya devam etmesi geçmişte de tartışılmış ve dava konusu edilmiştir. Ayrıca tutuklanan binlerce insana yer açmak amacıyla gerçekleştirilen bu düzenleme henüz tutuklu olan, hakkında hüküm verilmeyen ve “masumiyet karinesi” gereği henüz masum sayılan kişilerin tahliye edilenlerden daha da “suçlu” olduğu öngörüsüne dayanmaktadır. Bu ön kabul, mantığa aykırı ve hukuk sosyolojisi açısından kabul edilemezdir. CİSST Web Sitesi : https://cisst.org.tr/basin_duyurulari/kismi-ozel-affa-iliskin-dusuncelerimizdir/

^{iv} Bu konuyu ve “Cezaevi İdare ve Gözlem Kurulları”nın işleyişini anlatan iki yazı için bakınız: Hikmet Andal, Tahliyesi bir günden az sürdü: Selçuk Kozagaçlı hapse gönderildi. *Bianet*, 17 Nisan 2025. <https://bianet.org/haber/tahliyesi-bir-gunden-az-surdu-selcuk-kozagacli-hapse-gonderildi-306546> Erişim Tarihi: 13 Mayıs 2025

Evrin Kepenek, İlhan Sami Çolak'ın tahliyesini engelleyen Cezaevi İdare Kurulları nasıl çalışıyor?, *Bianet*, 23 Ağustos 2024 <https://bianet.org/haber/ilhan-sami-comakin-tahliyesini-engelleyen-cezaevi-idare-kurullari-nasil-calisiyor-298913> Erişim Tarihi: 13 Mayıs 2025

Kaynakça

Andal, H. (17 Nisan 2025). *Tahliyesi bir günden az sürdü: Selçuk Kozağaçlı hapse gönderildi*. Bianet. Erişim tarihi: 13 Mayıs 2025.
<https://bianet.org/haber/tahliyesi-bir-gunden-az-surdu-selcuk-kozagacli-hapse-gonderildi-306546>

Avrupa Konseyi. (2023). *SPACE I – Avrupa Konseyi Yıllık Ceza İnfaz İstatistikleri* (Statistiques Pénales Annuelles du Conseil de l'Europe). Erişim adresi:
<https://www.coe.int/en/web/prison/space>

Eren, M. (2016). *Kısmi özel afla ilgili düşüncelerimizdir*. Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST). Erişim adresi: https://cisst.org.tr/basin_duyurulari/kismi-ozel-affa-iliskin-dusuncelerimizdir/

Hürriyet. (11 Mayıs 2025). *Adalet Bakanı Yılmaz Tunç'tan 10. Yargı Paketi Açıklaması*. [Haber metni].

Kepenek, E. (23 Ağustos 2024). *İlhan Sami Çolak'ın tahliyesini engelleyen Cezaevi İdare Kurulları nasıl çalışıyor?* Bianet. Erişim tarihi: 13 Mayıs 2025.
<https://bianet.org/haber/ilhan-sami-comakin-tahliyesini-engelleyen-cezaevi-idare-kurullari-nasil-calisiyor-298913>